

РОЛЬ ІНТОНАЦІЇ У ПРОЦЕСІ ДЕКОДУВАННЯ СЕМАНТИКИ ВИСЛОВЛЮВАННЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

THE ROLE OF INTONATION IN THE PROCESS OF SEMANTIC DECODING OF UTTERANCE IN ENGLISH LANGUAGE

Коломієць О.М.,

orcid.org/0000-0003-2195-5394

кандидат філологічних наук,

старший викладач кафедри германської і слов'янської філології

Комунального закладу вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

Баланда Т.М.,

orcid.org/0009-0009-3076-593X

викладач кафедри германської і слов'янської філології

Комунального закладу вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

У статті по-новому розглядається усталена традиційна фонетична дескрипція. Інтонацію та інтонаційне оформлення речення та висловлювань розглянуто як основу для декодування семантики самого висловлювання або значення повідомлення з метою здійснення ефективної комунікації. На основі моделі комунікації описано та досліджено сценарії декодування інтонації та інтонаційного оформлення висловлювання. З'ясовано, що інтонація розглядається не як ізольований феномен і не як додатковий розділ до фонетики або синтаксису, а як рівноправний мовний засіб, який бере участь у передачі змістової сторони вислову як основної одиниці мовного спілкування. Процес декодування розглянуто з позицій перетворення символів на значення, тому інтонація на цьому етапі здійснення процесу комунікації відіграє вирішальне значення. Визначено основну рису процесу декодування висловлювання, а саме, що смисл виникає як результат інтерпретації не лише змісту, а й інтонаційного оформлення самого висловлювання. Визначено функції інтонації та різні типи значень. Встановлено, що інтонація – це складна система значень, що передається через підвищення та зниження голосу мовця, з метою реалізації функцій комунікації. Зроблено висновок, що, що кожен зі сценаріїв комунікації пов'язаний з функціями інтонації, а саме з функцією ставлення, фокусуючою функцією (акцентуаційною або інформаційною), когезійною функцією, психологічною функцією. У ході дослідження уточнено, що за допомогою інтонації висловлювання набувають значення питання, спонукання, прохання, повідомлення, а також виокремлено емоційно-сміслові забарвлення окремих висловлювань, репрезентуючи стан та настрої автора. Підтверджено, що носії англійської мови використовують інтонацію для передачі різних типів значень, а саме: граматичних значень, статусу інформації, ставлення, почуття, тощо.

Ключові слова: інтонація, семантика висловлювання, процес декодування, вид інтонації, функції інтонації.

The article examines the established traditional phonetic description in a new way. Intonation and pattern of sentences and statements are considered as a basis for decoding the semantics of the statement or the meaning of the message for the purpose of effective communication. On the basis of the communication model, the scenarios of intonation decoding and intonation patterns of utterances are described and investigated. It was found that intonation is considered not as an isolated phenomenon and not as an additional section to phonetics or syntax, but as an equal language tool that participates in the transmission of the content side of the utterance as the main unit of language communication. The decoding process is considered from the point of view of converting symbols into values, so intonation plays a crucial role at this stage of the communication process. The main feature of the process of decoding the utterance is defined, namely, that the meaning arises as a result of the interpretation of not only the content, but also the intonation design of the utterance. Intonation functions and different types of values are defined. It has been established that intonation is a complex system of values transmitted through the rise and fall of the speaker's voice in order to implement communication functions. It was concluded that each of the communication scenarios is related to the functions of intonation, namely, the attitude function, the focusing function (accentuating or informative), the cohesive function, and the psychological function. In the course of the study, it was clarified that with the help of the intonation of the utterances, questions, incentives, requests, messages acquire meaning, and the emotional and semantic coloring of individual utterances, representing the state and mood of the author, was also highlighted. It has been confirmed that native English speakers use intonation to convey different types of meanings, namely: grammatical meanings, information status, attitudes, feelings, etc.

Key words: intonation, semantics of utterance, decoding process, type of intonation, functions of intonation.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасна антропоцентрична лінгвістична наука по-новому розглядає традиційні фонетичні дескрипції. До таких наукових дескрипцій безумовно належить поняття

інтонації. За цих умов, інтонацію та інтонаційне оформлення речення вчені-лінгвісти починають розуміти як основу для декодування семантики висловлювання або значення повідомлення з метою здійснення ефективної комунікації. Важливими стають дослідження пов'язані

з вивченням інтонації у ситуативно-прагматичних актах (мовленнєвих діях), які мають певну комунікативну мету і відображають суб'єктно-модальне відношення та емоційний стан мовця. Л. Зіндер стверджував, що у кожній емоції криється ставлення мовця до змісту висловлювання, тобто його суб'єктивна позиція. Все це свідить про високу актуальність проведеного дослідження [13].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Інтонація відіграє вирішальну роль в англійській мові. Це частина мовної системи. Дослідження інтонації пов'язані з зазначеними чинниками мовної ситуації [11, 13] та тісно пов'язані зі спілкуванням, соціальними та індивідуальними характеристиками комунікації, на що вказують дослідження Д. Болінджерера [3], Р. Гюнтера [13], П. Леона [13].

Інтонація може передати граматичне значення, а також ставлення мовця до висловлювання (Dale & Poms, 2005). Це означає, що для правильної передачі повідомлення мовця необхідне відповідне використання інтонації. Не розуміючи використання інтонації, слухачі можуть заплутатися в комунікативній інтенції мовця. Келлі (2001) має подібне бачення, вона описує інтонацію як підвищення і пониження мелодики голосу, у процесі комунікації.

У традиційному підході під інтонацією звичайно розуміють сукупність змін відносної висоти тону в складі, слові, словосполученні і в цілому висловлюванні, суб'єктивне ставлення мовця до вислову.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Багато суперечливих питань в області інтонації знаходять своє вирішення, коли інтонація розглядається не як ізолюваний феномен і не як додатковий розділ до фонетики або синтаксису, а як рівноправний мовний засіб, який бере участь у передачі змістової сторони вислову як основної одиниці мовного спілкування [2].

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у вивченні інтонації як основи для здійснення декодування семантики висловлювання.

Завдання статті є:

- дослідити сучасні дефініції терміна «інтонація»;
- пояснити процес декодування семантики висловлювання;
- виокремити функції інтонації та пов'язати їх з окремими сценаріями використання інтонації.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Описуючи модель передачі висловлювання з метою інформування, О. В. Яшенкова виділяє п'ять кана-

лів: слуховий, зоровий, тактильний, нюховий і смаковий. Жоден із них не має абсолютної переваги. Канали мають свої медіуми. Медіум – засіб передачі повідомлення; специфічна конфігурація фізичних, технічних та інституційних характеристик, що становить певну форму комунікації. Розрізняють медіуми усного та писемного каналів.

На вибір каналу та медіума впливають різні чинники, а саме: терміновість, формальність, конфіденційність, складність та емоційність інформації, необхідність документального підтвердження, а також певні очікування адресата. Адресат – один із комунікантів, якому призначено повідомлення, що передається. Після отримання повідомлення адресат має його декодувати. Декодування – процес розшифрування повідомлення, перетворення символів на значення. Отримане повідомлення переважно викликає зворотній зв'язок. Зворотний зв'язок – будь-яка реакція адресата на отримане повідомлення. Виділяють усний зворотний зв'язок та письмовий [1, с. 46].

Учена зауважує, що відсутність зворотного зв'язку свідчить про негативне ставлення адресата до адресанта або його повідомлення, а також до проблем, пов'язаних з отриманням повідомлення. На етапах кодування, передавання і декодування повідомлення можливий комунікативний шум. Комунікативний шум – перешкоди різного типу (фізичні, фізіологічні, психологічні, семантичні), які знижують ефективність комунікації, дестабілізують процес сприйняття й розуміння повідомлення; можуть призвести до припинення комунікації [1, с. 46–47].

Розглядаючи детальніше процес декодування як перетворення символів на значення, приходимо до висновку, що інтонація на цьому етапі здійснення процесу комунікації відіграє принципово важливе значення. Ми визначаємо основну рису процесу декодування висловлювання, а саме, що смисл виникає як результат інтерпретації не лише змісту, а й інтонаційного оформлення самого висловлювання.

Інтонаційне оформлення самого висловлювання організовує речення, визначає комунікативні типи речень і підрядних речень, поділяє речення, виділяє слова та фрази, виражає ставлення. Немає речень без певної інтонації, і ми не можемо висловити жодного значення без неї.

Інтонацію можна описати на акустичному рівні (в термінах її акустичної характеристики), на рівні сприйняття (з точки зору характеристик, які сприймає людина на слух) і на лінгвістичному рівні (з точки зору значень, виражених інтонацією).

Існують різні підходи до вивчення інтонації і різні визначення цього явища. Досить часто інтонація ототожнюється з звуковисотними рухами (мелодією), оскільки висота має найбільшу мовну цінність. Віддаємо перевагу підходу з позицій якого, інтонація розглядається як складне структурне утворення, елементами якого є мелодика мовлення, фразовий та логічний наголоси, темп та інтенсивність мовлення, тембр голосу [2].

Розглянемо декілька сценаріїв декодування семантики висловлювання, зважаючи на вид інтонації.

Сценарій 1. Використання спадної інтонації як основного засобу вираження впевненості, схвалення, а також запиту інформації: англ. *She doesn't live here \ anymore. Write your name \ here. He thinks he's so clever, doesn't \ he? She's such a nuisance, isn't \ she?*

Сценарій 2. Використання висхідної інтонації для заохочення мовця до продовження комунікативного процесу та надання відповіді: англ. *We've met already, \ haven't we? You like fish, \ don't you?*

Сценарій 3. Використання висхідно-спадної інтонації для передачі здійснення вибору, вираження невпевненості: англ. *Do you like my new handbag? Well the \ leather is \ nice... (but I don't like it.) What was the meal like? Hmm, the \ fish was \ good... (but the rest wasn't great).*

Сценарій 4. Використання висхідно-спадної інтонації для вираження вагання: англ. *So you'd be willing to confirm that? ...Well ... I \ sup \ pose so ...You didn't see him on Monday? I don't quite \ re \ member ...*

Сценарій 5. Використання висхідно-спадної інтонації для вираження ввічливості, чемності: англ. *Perhaps we could \ vis \ it the place? Should we \ cop \ y the list? Do you think it's \ al \ lowed?*

Розглядаючи інтонацію крізь призму комунікативної мети, приходимо до висновку, що інтонація дуже важлива для спілкування, оскільки вона допомагає адресату інтерпретувати повідомлення. Вченими використовувались різні підходи, щоб пояснити, як це зробити, адже інтонація у комунікативному процесі має низку функцій, а саме:

1. Інтонація дозволяє нам виражати емоції та ставлення до об'єктів оточуючої дійсності.

2. Інтонація сприяє виробленню ефекту наголошеного складу: акцентуаційна функція інтонації.

3. Інтонація допомагає розпізнати граматику та синтаксичну структуру висловлювання: граматична функція інтонації.

4. Інтонація передає нову інформацію, або надає інформацію для чергування: дискурсивна функція інтонації.

Таким чином, аналізуючи кожен зі сценаріїв, а також враховуючи особливості комунікативного процесу та його мети, робимо висновок, що кожен зі сценаріїв комунікації пов'язаний з функціями інтонації, а саме:

– функцією ставлення. Найбільш очевидна роль інтонації полягає в тому, щоб виражати наше ставлення та емоції - показати здивування, задоволення або гнів, інтерес або байдужість, серйозність або сарказм, тощо;

– фокусуною функцією (також звана акцентуаційною або інформаційною). Інтонація допомагає показати, яка інформація у висловлюванні нова, а яка вже відома. Ми використовуємо її, щоб наголосити на деяких повідомленнях, а інші частини залишити поза фокусом; щоб підкреслити або виділити деякі частини, а інші ні. Це відбувається завдяки тональності та голосових акцентів;

– когезійною функцією. Інтонація сигналізує про послідовність речень і речення поєднуються в розмові, щоб контрастувати або зв'язуватись. Така функція допомагає розподіляти текст на речення та абзаци. Це дозволяє нам сигналізувати, чи ми підійшли до кінця чи хочемо ми продовжити розмову, чи готові дати слово іншому оратору;

– психологічною функцією. Інтонація допомагає нам організувати мову в одиниці, які легко зрозуміти сприймати, запам'ятовувати і виконувати. Ось чому нам потрібне правильне інтонаційне оформлення речення.

Розглянувши сценарії семантичного декодування та функції інтонації, приходимо до висновку, що інтонація – це складна система значень, що передається через підвищення та зниження голосу мовця, з метою реалізації функцій комунікації.

Носії англійської мови використовують його для передачі різних типів значень, а саме:

1) граматичних значень, напр., різні типи питань і тверджень;

2) статусу інформації, напр., головне чи другорядне, закінчене чи незакінчене висловлювання;

3) ставлення, напр., незалежно від того, впевнені ми чи ні, маємо сумніви чи застереження щодо конкретної мовленнєвої ситуації;

4) почуття, напр., незалежно від того, чи ми впевнені, щасливі, захоплені, сумні тощо;

5) реляційні значення, напр., наскільки ми «відкриті», дружні чи «закриті» до слухача.

Однак, якщо семантика інтонації не збігається з комунікативним наміром, то за таких умов Ви можете заплутати чи навіть роздрату-

вати свого слухача(ів). Одним із поширених прикладів невідповідної інтонації є багаторазове використання високої інтонації у кінці більшості фрагментів мови та речень. Хоч і підвищення інтонації є звичайним у випадковій розмові (часто вказує на «відкрите» або дружнє ставлення до співрозмовника), воно не повинно використовуватись надмірно. Якщо ви в якийсь момент не закінчите висловлювання спадаючою інтонацією, слухач буде чекаючи, коли «історія» добіжить кінця. Ви також можете створити враження, що ви шукаєте схвалення або відгуку слухача.

Висновки. У сучасних філологічних дослідженнях інтонація мислиться як складне, багатопланове і надзвичайно важливе явище в загальному контексті мовної діяльності людини. Саме

інтонація фактично організовує усну мову. За допомогою інтонації висловлювання набувають значення питання, спонукання, прохання, повідомлення. Інтонація дозволяє передати емоційно-сміслову забарвлення окремих висловлювань, репрезентуючи стан та настрій автора (сум, тривога, байдужість), його ставлення до оточуючого (гордість, ніжність і т.п.).

Таким чином, розглянувши детально процес декодування як перетворення символів на значення, ми прийшли до висновку, що інтонація на цьому етапі здійснення процесу комунікації відіграє принципово важливе значення. Ми визначаємо основну рису процесу декодування висловлювання, а саме, що смисл виникає як результат інтерпретації не лише змісту, а й інтонаційного оформлення самого висловлювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Яшенкова О. В. Основи теорії мовної комунікації. К.: Академія, 2010. 312 с.
2. Головнюва О.О. Історико-теоретичний аналіз поняття «інтонація» URL: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/naukpraci/movoznavstvo/2013/223-211-3.pdf>
3. Bolinger D. Relative height. In : Analyse des faits prosodiques. Montreal – Paris- Bruxelles : Studia phonetica, 1970.
4. Brazil, David; Coulthard, Malcolm; Johns, Catherine (1980). Discourse intonation and language teaching. Longman.
5. Dale, P & Poms, L. 2005. English Pronunciation Made Simple. New York: Pearson Education.
6. Baker, A & Goldstein, S. 2001. Pronunciation Pairs: An Introduction to Sound of English. Cambridge: Cambridge University Press.
7. Handcock, Mark. 2002. English Pronunciation in Use. Cambridge: Cambridge University Press
8. Harmer, J. 2001. The Practice of English Language Teaching. Essex: Pearson Education Limited.
9. Kreidler, Charles W. 2004. The Pronunciation of English: A Course Book. Second Edition. Victoria: Blackwell Publishing.
10. Ladefog, Peter. 2006. Course in Phonetics. Los Angeles. Thomson Learning.
11. Odgen, Richard. 2009. An Introduction to English Phonetics. Edinburgh University Press.
12. Richards, Jack C & Schmidt, Richards. Longman Dictionary of Language Teaching and Applied Linguistics. London: Pearson Education Roach, P. 2009.
13. English Phonetics and Phonology: A practical course. Cambridge: Cambridge University Press
14. Scarcella, R. & Oxford, R.L. 1994. Second language pronunciation: State of the art in instruction. System. 22(2), 221–230.
15. Vrabel, T. Lectures in Theoretical Phonetics of the English Language and Method-Guides for Seminars. – Uzhhorod: PoliPrint, 2009. – 176 p.
16. Wells, J. C. English Intonation PB and Audio CD: An Introduction. – Cambridge University Press, 2006. – 276 p.
17. What Is Informational Text? – Access Mode: <https://umaine.edu/edhd/research-outreach/lifespan-literacycommunity/programs/correll-book-award/what-is-informational-text/>
18. What Languages Sound Like To Foreigners – Access Mode: <https://www.youtube.com/watch?v=ybcvlixscw>